

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_5B_11_Sociální plurality
TÉMA SADY:	Společenskovední seminář
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Srpen 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sociální plurality

Anotace:

Výukový materiál je určen pro volitelný předmět společenskovední seminář ve 4. ročníku

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Konrad Lorenz: 8 smrtelných hříchů

Naše láska k bližnímu se v masách bližních, kteří jsou příliš blízko, rozplyne beze stopy. Kdo chce ještě vůbec projevovat srdečný a vřelý cit k lidem, musí se soustředit na malý počet přátel, neboť nejsme utvářeni tak, abychom mohli milovat všechny lidi, jakkoli je takový požadavek správný a etický. (. . .) Čím větší přelidnění, tím naléhavější nutností je pro jedince stranit se citové účasti, a tak se v největších velkoměstech loupí, vraždí a znásilňuje za denního světla na živých ulicích, aniž by kolemjdoucí zasáhli

Gustave Le Bon: Psychologie davu

Jak jsme již řekli při studiu základních vlastností davu, je dav veden téměř výhradně nevědomím. Jeho činy jsou mnohem více pod vlivem míchy než mozku. Jím uskutečněná jednání mohou být dokonalá co do svého provedení, ale poněvadž nejsou řízena mozkiem, jedná zde jedinec podle nahodilého podráždění. Dav je hříčkou všech vnějších podnětů, odráží jejich stálé obměny, a proto je otrokem popudů, které přijímá. Na osamocenému jedinci mohou působit tytéž podněty jako na člověka v davu, ale nepovolí jim, říká-li rozum, že je nevhodné jim ustupovat. Fyziologicky můžeme to vyjádřit tak, že jedinec je schopen ovládat své reflexy, kdežto dav nikoliv.

Dav však není jen popudlivý a proměnlivý. Právě tak jako divoch nesnese, aby se něco postavilo mezi jeho přání a vyplnění této žádosti. Snáší to tím hůře, čím více mu množství dává pocit neodolatelné moci. Pro jednotlivce v davu mizí pojem nemožnosti. Osamocený jedinec dobře ví, že nedokáže sám zapálit palác nebo vyplenit skladiště; pokušení provést takové činy ho sotva napadne. Tvoří-li však součást davu, nabude vědomí moci, vyplývající z množství, a podlehne prvnímu podnětu k vraždění a loupení. Nečekaná překážka bude zuřivě odstraněna. Kdyby lidská přirozenost připustila trvalost zběsilosti, mohli bychom říci, že normální stav davu, narazivšího na překážky, je zběsilost

Nicky Hayesová: Základy sociální psychologie

Teorie psychologie davu je problematická, protože může mít katastrofální společenské následky. P. Banyard (1989) popisuje, jak teorie psychologie davu, které věřili policisté v Hillsborough, vedla k tomu, že během tragické události, kdy byla v davu umačkána k smrti téměř stovka fotbalových fanoušků, policie nedokázala udělat nic pro zvládnutí situace - například vysvětlit, co se vlastně děje. Přesvědčení, že shromáždění je davem neschopným vyslechnout rozumnou domluvu, způsobilo, že situace se nakonec zkomplikovala víc, než bylo nezbytné.

Přestože Deiner přijal deindividuaci jako uznávaný pojem, je teorie deindividuace velmi kontroverzní, protože předpokládá, že lidé v davu nejsou schopni uvažovat racionálně. Intenzivnější výzkumy chování davu založené na výpovědi jednotlivců a na podrobném pozorování mohou někdy ukázat něco úplně jiného.

Jiří Reichel: Kapitoly systematické sociologie

Sociálními agregáty se nazývají **množiny osob, které spojuje fyzická, prostorová (geografická) blízkost, aniž by se ale systematicky rozvíjely jejich vzájemné kontakty**, takže zatím nekystalizují v sociální skupiny. Fyzická blízkost je ovšem pro vznik přímé sociální interakce důležitým předpokladem. Proto některé agregáty, případně jejich větší či menší části, obdobně jako je tomu u sociálních kategorií, mohou (avšak nemusejí) být předstupněm sociálních skupin.

Mezi sociálními agregáty nalézá sociologická literatura obvykle několik typů, v jejich počtu a klasifikaci bývá však poněkud nejednotná. Pro naše účely se mi jeví jako nejvhodnější přiklonit se k takovému třídění, které vychází z rozdílného chování jedinců v jednotlivých typech agregátů a chápe je jako výsledek **různých způsobů prožívání a projevů vzájemné prostorové blízkosti účastníků**. Rozlišujeme tedy jednak chování, které odráží stav víceméně vzájemné indiference, nebo naopak úroveň už určitých společných sdílení a zážitků (publikum, obecnstvo), či dokonce pocity solidarity a sounáležitosti (dav). Ve výkladu, abych současně reflektoval některé užívané pojmy a podoby členění, se proto budeme zabývat třemi druhy sociálních agregátů: agregáty náhodnými, agregáty aktivními čili davy a agregáty receptivními, recipientními neboli přijímajícími, jako jsou publika, auditoria (posluchači, diváci, obecnstvo, návštěvníci aj.).

Davové chování

Oproti jistým rozdílům v klasifikacích davů panuje ohledně popisů davového chování poměrně shoda. Za jeden z charakteristických projevů chování jedince v davu je považována jeho **dezindividualizace**, tj. potlačení až úplná ztráta individuálních rysů osobnosti. Podstatnou roli zde také sehrává relativní fyzická blízkost ostatních, totožně jednajících účastníků davu, která přerůstá i v jakousi blízkost mentální (jako by s narušením ochranné prostorové bariéry kolem každého individua padaly i jeho bariéry psychosociální). Jak už bylo řečeno, lidé v davu reagují na jednotlivé podněty v zásadě stejným způsobem, přičemž tyto reakce nejsou řízeny rozumem, racionální úvahou, ale **primitivními emocemi a instinkty**. Dochází k jednotě citů, nadějí a chování, objevuje se silná tendence napodobovat druhé. Potlačená rozumová kontrola a ztrácející se individualita současně vedou k oslabování závaznosti celospolečensky platných morálních a právních norem a naopak k rostoucímu přesvědčení o správnosti momentálního konání. Jedinec ztrácí svou psychickou a sociální identitu, ztrácí smysl pro realitu, projevuje se u něho určitá míra intelektuálního regresu.

Současně však zažívá **pocity solidárnosti a sounáležitosti** s celým davem, pocity **moci a významnosti**, v anonymitě davu se cítí **bezpečně a beztrestně**, zbavený jakékoli odpovědnosti. Chová se tak, jako by se sám, nebýt davu, nikdy nechoval. Tyto fenomény se s jistými modifikacemi projevují i v davech panických, v nich ovšem některé aspekty jako pocit moci, bezpečí a především solidarity apod. pochopitelně absentují.

Výše uvedené by mohlo svádět k představám, že jedinec v davu je zbaven veškeré vnější kontroly chování a částečně i sebekontroly, ale není tomu tak.

Byť u některých typů publika může docházet k jakémusi názorovému souznění a

podobnému emocionálnímu vyladění (viz dále), **příslušníci publik**, na rozdíl od příslušníků davů, stále zůstávají do značné míry osobnostně diferencováni, neztrácejí **svou individualitu**. Jak upozorňuje např. Havlík (1992, s. 536), nepozbývají ani svou **sociální identitu**. Většinou je u nich stále přítomno vědomí vlastních sociálních charakteristik (vzdělání, profesní orientace, věk, náhled na sociální realitu apod.) a vědomí příslušnosti k určitým sociálním skupinám, k nimž trvale náležejí (rodina, zaměstnání, přátelé aj). Tyto parametry potom v různé míře poznamenávají také jejich hodnocení podnětů, jejichž působení jsou vystaveni, i způsoby reagování na ně. Množiny osob zajímající se o podněty jistého druhu a připravené je přijímat mají ve skutečnosti dvě základní podoby. Buď se zájemci s obdobě polarizovanými očekáváními k tomuto přijímání, k této recepci seskupí v tomtéž čase na společném místě, anebo soubory totožných podnětů přijímají, aniž by se shromáždili, obvykle prostřednictvím některých zařízení a technologií. Rozlišujeme tedy **publika shromážděná**, prezenční, či **neshromážděná**, rozptýlená, disperzní

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jak je v Lorenzově textu zdůvodněna sociální inhibice vůči agresi?
2. Na Le Bonově textu ukažte anticipaci zákonů gestaltů. Proč patří Le Bon mezi předchůdce či „zakladatele“ sociální psychologie?
3. Le Bon považoval vznik davu za patologickou událost. Doložte to z textu.
4. Najděte společné či podobné myšlenky v textech od Le Bona a od Jiřího Reichela.
5. Hledejte v elektronických zdrojích příklady ilustrující hranici mezi davem a prezenčním publikem. Debatujte o této hranici.
6. V textu od Hayesové najděte opozici vůči Le Bonovi.

Zdroje:

HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-415-X, str. 131

LE BON, G. *Psychologie davu*. 1. vyd. Praha: Kra, 1994, ISBN 80-90152-78-3, str. 9 - 10

LORENZ, K. *8 smrtelných hříchů*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-212-0, str. 15 - 16

REICHEL, J. *Kapitoly systematické sociologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-2594-9, str. 75, 83